

Megjelenik minden hónap tizedikén, harmadfél nagy nyolczadret ivnyi tartalommal; időnként fametszetű ábrákkal illusztrálva.

TERMÉSZETTUDOMÁNYI KÖZLÖNY.

HAVI FOLYÓIRAT
KÖZÉRDEKŰ ISMERETEK TERJESZTÉSÉRE.

E folyóiratot a társulat tagjai az évdiáj fejében kapják; nem tagok részére a 30 ívből álló egész évfolyam előfizetési ára 5 forint

IX. KÖTET.

1877. NOVEMBER.

99-1K FÜZET.

XXVIII. A MAGYARORSZÁGI DOHÁNYOK JELENE ÉS JÖVŐJE.

A magyar bor, a magyar búza, a magyar dohány voltak főleg azon speciális magyar termények, melyeket csak néhány évtized előtt is még méltán irigyelt tőlünk a külföld.

Mai nap már csak a magyar búza válik becsületünkre, míg a borral és dohánnyal jó formán elvesztettük jó hírnevünket, miért is ezek ma sokkal kevésbé kerestetnek a külföldi piacokon mint előbb. Ennek, bár elég későn, tudatára ébredve, a borászat terén elismerésre méltó mozgalom mutatkozik az utóbbi években, a dohányügy emelésére is történt egy pár sikertelen kísérlet, míg végre a legilletékesebb körök a nehézségektől visszarettenve, sorára hagyták.

Mi lehet az oka, hogy a hajdanta híres magyar dohány az utóbbi évtizedekben jó hírnevét elvesztette? oly kérdés, melynek minél alaposabb kifürkészése, szükségképen az első lépést fogja képezni a javulásra. Legyen szabad ez okból saját nézetemet e tárgyban kifejtteni.

A magyar dohánynak legnagyobb és legméltányosabb panasza az, hogy Magyarországon *magyarok* lagnak; ha a magyar viszonyok között angolok, francziák vagy hollandok termelnének dohányt, a magyar dohány dicsőségesen foglalna helyet a külföldi piacon, s teremne Erdélyben és a Szamos mentén olyan török-dohányszerű termény, mely megszegyenítene nem egy ázsiai híres dohányvidéket; az aradmegyeiek s több mások magukra vállalnák annak kivívását, hogy a közönséges amerikai dohánynak ne Ausztria-Magyarország legyen a legjobb vevője.

Ez állításom egy kissé ábrándosnak látszhatik; azonban az okok és okozatok lánczolatának higgadt mérlegelése megnyugtat, s azt mondja, hogy igazam van.

A talaj és klíma befolyása egy gazdasági terményre sem gyakorol oly feltűnő befolyást mint a szőlőre és a dohánnyra. A burgonya és gabonafélék stb. igen eltérő viszonyok között termelhetők ha-

sonló minőségben, míg a dohány és szőlőtermelésre honunk kiválólag annyira kedvező, hogy más országok lakosai, épen ezen két főtenyezőnek hiányában, nem volnának képesek bennünket e tekintetben soha felülmúlni.

Annak, hogy mi idegen dohányra évenként milliókat költünk, nem az áldott magyar föld, nem a klíma, hanem az a legfőbb oka, hogy mi ázsiai nép vagyunk, s hozzá szoktunk a természet adományát elfogadni, úgy ahogy azokat a természet szolgáltatja; hogy azokat okszerű művelés által nemesítsük, azokat céljainknak megfelelőbbekké tegyük, eszünkbe jut. És ha jut is, a régitől, még ha tudjuk is hogy rossz, eltérni és újítani nem merünk, iszonyodunk, borsózik a hátunk tőle.

Ezt az állításomat is képes volnék meggyőző példákkal igazolni, de hagyjuk azt. Elég az hozzá, hogy mi nem igen érdemeljük meg, hogy határaink között diszlik a legnemesebb szőlő, hogy itt terem Európában a legjobb dohány, mert az elsőből csak kevés kitűnő, sok közepeszerű és még több rossz bort tudunk szűrni, a másikat meg nem tudjuk úgy művelni, mint azt művelni kellene.

Apáink (s részben magunk) könnyelműen eljátszották boraink és dohányunk hírnevét ósdi felfogásukkal és haladni nem akarással, s hogy a magyar búza megtartotta jó hírnevét, az nem a mi érdemünk, az csak annak tulajdonítandó, hogy a búza, amint a természet szolgáltatja, már kész árúcsikk, kezelni nem kell, s így elrontani csaknem lehetetlen, míg a bort az iskolázás, a dohányt a művelés és kezelés teszik csak áruvá, s míg a tudomány haladásával lépést tartó okszerű kezelés 300—400°/_o-kal emelheti értékét, az ellenkező érdemén alól leszállítja azt.

Alkalmam volt meggyőződni, hogy a magyar dohány az utóbbi évtizedek alatt épen nem lett rosszabb mint előbb volt, de legalább is épen olyan ma is, mint volt a negyvenes években, és ebben rejlik a baj. A mai korban, a haladás korában egy helyen maradni annyit tesz, mint elmaradni, és mi elmaradtunk.

De hát miképen volt észlelhető épen a dohánynál és a dohányzásnál az elmaradás? E felvetett kérdés nehezen megoldhatónak látszik ugyan az első pillanatra, azonban kifejtethetjük, ha, mint ez minden irányban nyilvánul, a kor haladtával az izlés nemesbülését választjuk kiinduló pontul.

Az évszázadok előtt kelt magyar konyha-receptek mai nap nem hogy étvágyunkat ingerelnék, de mosolyra bírnak bennünket. Még feltűnőbb ez a bornál, melyet még csak pár század előtt édes csipős korában ittak, s az ó-bort a cselédeknek adták. A tokaji, ezen időben neveztetett a borok királyának, mert édes ízét évekig

megtartotta. Az ízlés azonban változott; most a zamatos boroknak adnak előnyt, s ez okból a tokaji csak névleg a borok királya már; ma a rajnai borok uralkodnak. Hogy pedig a zamat a rajnai boroknak korántsem monopoliuma, s a magyar terményt az értelem és okszerűség erre is minősíti, élő példa a B. Kemény csonbordi rizlingje, mely a londoni borkiállításon a rajnai boroktól elnyerte a babért.

Hasonlóképen változott, mondhatnám nemesült az ízlés a dohány élvezetében is. Az indusok békepipájától az illatos havannáig, s a derczéni úgynevezett vászon- (cserép) pipától a papírszivarkáig nagy lépés van.

A jónak legnagyobb ellensége a jobb; s a közlekedés megkönnyebbedése csakhamar eldöntötte a harcot. Az lett az eredmény, hogy a gyakran drágakövekkel kirakott családi tajték-pipákat a por lepi, a dohányzacskók szegre akasztatták, s helyettök szivarokat, szivarkákat és szivartárczákat hord magával a dohányos.

A szivarfogyasztás ennél fogva évről évre rohamosan emelkedik, a pipadohány-fogyasztás évről évre csökken. Ebben rejlik a magyar dohány bajainak kútforrása.

Magyarország kitünő pipadohányt szolgáltat. Az általunk vizsgált és kóstolt 100-féle dohány közül 72 kitünőnek, jónak és jó-középszerűnek mondható, s csak 28 esik a rossz-középszerűre és rosszra; megjegyzem, hogy a dohányok között jóformán minden nevezetesebb vidék képviselve volt.

Hogy az érdeklődő erről is képet alkothasson, ide igtatom.

I. osztály. Legjobbnek találtattak.

A tordai (Torontál m.,) király-daróczi (Szatmár), magyar-csaholyi (Köz.-Szolnok), ákosai (Köz.-Szolnok), jánki (Szatmár).

II. osztály. Igen jók.

Debrői, csetneki, véki (Komárom m.), vittnyéi, nagy-majtényi (Szatmár), szuloki (Somogy), blumenthali (Temes), doroghi (Tolna), kokadi (Bihar), érmindszenti (K.-Szolnok), csikfalvi (Erdély), lukácsfalvi (Torontál), szentesi (Csongrád), cigándi (Zemplén), csébi (Bács-Bodrogh), apáczai (Csanád).

Igen rosszak.

XI. osztály.

Nagy-őszai, jász-kis-éri, gyulavári, billéti.

XII. osztály.

Nagy-sárkányi (Zemplén), karászi, halasi.

XIII. osztály. Legrosszabb.

Csókai, jázovai (Torontál), dombrádi, nyéki pusztai, paradicsomi pusztai (Békés).

De bármily kitünő pipadohányokat szolgáltatasson is hazánk, a kor szellemének gátot vetni nem lehet, azzal haladni kell. A dohánygyáros ma szivarborítékot és szivarnak való dohányt keres. Az okszerű művelés és gondos kezelés a magyar dohányt erre szintén alkalmassá tenné, de ma a magyar dohány csak igen kis mértékben szolgáltat szivarnak valót. Ez az oka, hogy a magyar dohány évről évre kevesebb értéket képvisel, azaz értéktelenedik*.

Miután így dohánytermelésünk bajainak, mint hiszem, ütőerére tapintottam, rá szeretnék mutatni a legközelebbi teendőkre. E végből szükséges lesz azokkal a tényezőkkel megismerkedni, melyek a dohány minőségére befolyást gyakorolnak. Ezek között

1-ső a *talaj*. Régóta ismeretes, hogy a laza homok-talajon könnyebb, finomabb levelű és gyengébb, míg a nehéz agyagtalajon vastag erű, vastaglevelű és erősebb dohány terem. E tekintetben tehát a megváltoztatás nem sokat használ; a talajnak a dohányra oly rendkívüli befolyása van, hogy legyen bár a mag a legkitünőbb fajta dohány magja, abból nedves agyag-talajon már az első évben sem lesz valami jó dohány, a későbbi években pedig jó tulajdonságait végkép elveszti. Ez okból bizonyos helyen jó dohányt termelni nem abban áll, hogy jelesebb dohánymagról gondoskodunk, mert a minőség főleg a talajtól, az időjárástól és a megfelelő műveléstől és kezeléstől függ. *Főfeladat tehát a termelésre szánt talajnak kiválóan gondos megválasztása és művelése.*

Pipadohánynak a homokosabb, a szivardohánynak az agyagos homok leginkább megfelel. Ebből kitetszik, hogy a szivarnak való dohánynak nagyobb levelűnek, egy szóval erőteljesebben fejlődöttnek kell lenni, nemcsak azért, hogy belőle hibátlanabb és több borítékot lehessen szabni, de hogy a nagyobb fokú erjedést is baj nélkül kiállhassa.

Oly talajokon, melyeket a föld árja évről évre ellep, csak rendkívül óvatosan és bizonyos elvek† méltatása mellett lehet közép minőségű dohányt termelni. Ez esetben is jobb lesz dombosabb helyekre ültetni, a hol a föld árjának hatása már nem észlelhető többé. Ez áll a magyar Alföldnek azon vidékeire, hol évről évre rosszul égő dohány szokott teremni.

2. A dohányra azonban nemcsak a talaj physikai tulajdonságai, hanem a talajban levő *növényi tápanyag-készlet* is félreismer-

* Egészen magyar dohányból csak az 1 $\frac{1}{2}$ kr.-os szivar készül, már a 2 kr.-os szivarban 10—15% külföldi dohány van. Mily haszon volna, ha szivarjainkat csak az 5 kr.-osig (ezekből a legtöbb fogy) tisztán magyar dohányból készíthetnők.

† L. Term. tud. Közöny 87-ik füzet 417. lap.

hetetlen befolyást gyakorol. A dohány csak akkor díszlik, ha a talajban a saját testének felépítésére szükséges tápláló sókat kellő mennyiségben és pedig könnyen felvehető állapotban találja. Olyan gyökérzete, mint általában a pillangós virágúaknak (Papilionacea), melyek a közet-törmelékekből is képesek tápanyagszükségletüket kierőszakolni, nincs a dohánynak, s így nemcsak elegendő, de könnyen felvehető, kész tápanyagokra van szüksége.

Egy ez irányban tett kísérletemnél, a kimosott sovány homokba ültetett dohány egészen rendszeren fejlődött, sőt virágozott is, de 15 levelének legnagyobbika csak 12 cmtr. hosszú, és 7.5 cmtr. széles volt, míg egy mellette levő hasonló nagyságú edényben, melyben a homokhoz a szükséges trágyasókat kevertem, az idén 51 cmtr. és 28 cmtr. széles levelek teremttek.

Az általános növényi tápláló sók közül a dohányra kedvező befolyást mutatnak a káliumsók és a mészsók némi fölöslege, míg a chlór- és phosphor-fölség nem válik a dohánynak hasznára. A chlór a dohány égését szállítja alá, a phosphorsav sok protein- (fehérje) féle anyagképzésre ad impulsust, s ezek a dohánynak az égésnél kellemetlen, úgynevezett bundaszagot kölcsönöznek. Ezenkívül maguk is rosszul égvén, a dohánnyt szintén rosszabbul égővé teszik. A nitrogéntartalmú trágyaszerek, tehát az ammon- és salétromsavas sók a levél képzését felette előmozdítják, de egyszersmind a nicotin képződését is, úgy annyira, hogy erélyes nitrogén-trágyával a dohánnyt kétszer oly erőssé lehet tenni, mint előbb volt.

Ezeket szem előtt tartva a dohányon izlésünk szerint változtathatunk: erősebbé vagy gyöngébbé változtathatjuk a szerint, a mint soványabb helyre ültetjük vagy nitrogéntartalmú trágyaszerekkel kezeljük.

Pipadohányra egyáltalán ajánlanám az érett istállótrágyát vagy a compostot, melyekben a nitrogén kevésbé van képviselve, mint a friss istállótrágyában. A trágyalevet vagy árnyékszéktrágyát magas chlórtartalmuk miatt, főleg az alföldre nézve nem tartom célszerűnek, különösen olyan dohánynál, mely a rosszul égésre hajlandó.

3) A *művelés* a dohánynál szintén teljes figyelmet érdemel. A tapasztalás azt mutatja, hogy a szorgalmasan kapált, töltögetett dohányok sokkal finomabb levelűek és nemesek lesznek, míg a kevésbé művelt dohány durva leveleket szolgáltat. Szükségesnek tartom még egyszer megemlíteni, hogy a dohány gyöngéd gyökérzeténél fogva igen jól porhanyított talajt igényel, s ez okból különösen a nehezebb talajok gondos megművelését kíválónan szíven kell hordani a dohánytermelőnek.

A bugázás és a kacsozás — mely kifejezések alatt a virágzatnak még a virágzás előtt való letördelését, s a levélhónaljából jövő új hajtások szorgalmas eltávolítását értjük — főleg szivarnak szánt leveleknél nagyon kifizeti magát.

Ez utóbbi műveleteket illetőleg sok helyen az a nézet uralkodik, hogy a dohány-termelésnél csakis a mennyiségre kell törekedni, s hogy kacsozatlanul és bugázatlanul a dohány nagyobb termést ad, mint ha bugázva és kacsozva volt. Ez épen nem áll, ha e műveletnél a kellő középúton haladunk. Igaz ugyan, hogy a bugázatlan dohány több levelet terem, talán 18-at sőt 20-at is, míg a bugázásnál egy-egy tövön 9—10 levelet hagyni, {legtöbbször elegendő; azonban mint az általam is tett kísérlet bizonyítja, a dohánylevél mennyisége hasonló területről súlyra nézve jó formán ugyanaz marad. A mit az által lehet kimagyarázni, hogy a bugázatlan dohány több levelet szolgáltat ugyan, de kisebbet és könnyebbet.

De a bugázás és kacsozás munkát vesz igénybe! s ha a termelő azt kikerülni akarja, szintén elszámította magát, mert bizony más részről 18—20 levélnek szedéséhez, fűzéséhez és simításához épen kétszer annyi munka kell, mint 9—10 levélnek kezeléséhez. S ha még hozzá vesszük, hogy a kacsozott és bugázott dohány sokkal több szivarlevelet szolgáltat, s így sokkal jobban fizettetik is, a csalódás nagysága igen is felötlő lesz.

Talán nem lesz felesleges megjegyezni, hogy a szorgalmas bugázás és kacsozás által egyszersmind erősebbé — nicotinban gazdagabbá — tesszük a dohánnyt; miért is ennek szemmel tartása mellett ismét teljesen hatalmunkban van dohánnyunkat szájunk ízének megfelelőleg az élvezetre alkalmasabbá tenni.

4. *Az éghajlat és időjárás hatása.* Az éghajlaton vagy időjáráson változtatni nincsen ugyan a gazdának hatalma, s ha mégis e lényeges, de kérlelhetetlen tényezőről e helyen megemlékezem, csak azért történik, mert szerintem épen kérlelhetetlenségénél fogva ez az az archimedesi pont, melyre támaszkodva, az amerikai és török dohánnyt ha nem is emelhetjük ki uralkodói székéből, de a magunk dohányának is tisztességes állást szerezhetünk. A külföldi, főleg a hollandi, az északnémet, a svéd rendelkezhetnek a legjobb dohánytermő földdel, a legalkalmasabb trágyaszorral, művelhetik dohányukat a leggondosabban, de új éghajlatot nem teremhetnek. Habár a dohány rövid tenyész-idejénél fogva, az északi vidékeken is elég jól terem, de diszteni csak ott szokott, hol *jó bor terem* és a *dinnye* a szabadban megéri. Mint a déli gyömolcsöket és virágokat a nap direkt sugarai teszik zamatosakká és illatosabbakká, úgy a dohány illata

is csak a melegebb égöv mellett fejlődik ki teljesen. *A hollandi, svéd stb. dohányoknak annyira nincs sajátos illatuk, hogy amerikai levelekkel burkolva, az amerikai dohány eredeti illatát félreismerhetetlenül előtűnni engedik*, s ezért keresik őket annyira a két mázsa amerikai levélből 5 mázsa Havanna-szivart produkáló külföldi gyárosok, kik a rosszul kezelt, de a rossz kezelés daczára specificus illattal bíró magyar leveleket még szivartölteléknek sem igen merik alkalmazni.

Lehet-e ezek után kételkedni azon, hogy az okszerűen termelt magyar dohány erős vetélytársát képezhetné nem a pfalcsi és hollandi, de az amerikai és a török dohánynak?

Az időjárás — az előbbire visszatérve — szintén számításba jön. Nedves időjárás általában finomabb, nagyobb leveleket termel, tartós szárazság apróvá és durvává teszi a leveleket.

A viharok, jégeső és korai fagyok a dohány ellenségei; s főleg a fagy (dér) pusztításától csak úgy menekedhetünk, ha kilátás levén bekövetkezésére, a még tövön levő dohányunkat ló halálába leszedjük s fedél alá viszsziük. Ha itt-ott éretlenebb is volt közte, az kevesebb kárt okoz, mint ha a fagy a tövön éri, elfonnyasztja és rendkívül törékenynyé, néha egérbüzüvé s így értéktelenné teszi.

5. A dohánnyt dohánynyá az *erjedés (fermentatio)* teszi. A gyorsan szárított dohány zöld színű, kellemetlen ízű és bundaszagú, szóval nem élvezni, de rabot vallasni való. Ha a dohány elég sűrűn fűzetett, vagy a fűzés előtt izzasztatott és lassan szárad, eleinte teljesen citromsárga lesz, melyet később az oxigénnek behatása barnává változtat. Az ilyen dohány azonban még korántsem illatos, és szaga is kellemetlen még; közte és az ó-dohány között legalább is olyan különbség van, mint az új-bor és az ó-bor között. Az átváltozást itt is ott is az erjedés eszközli; ez által kellemetlen szagát elveszti, más illatokat nyer, szóval jelentékenyen javul.

Az erjedésnél jelentékeny hőfejlődés észlelhető: a R.-féle hőmérő 45-48-ra is emelkedhetik az összerakott kazal belsejében, ammoniák és szénsav fejlődik, s kellemes, némileg a sült almára emlékeztető szag érezhető. Az ammoniák a dohányban levő proteinekből és nicotinból fejlődik. Ez mind, a mit eddig a dohány erjedéséről tudunk; bizonyos csak az, hogy az erjedés kiváló gondot és szakavatottságot igényel, s hogy a dohány értékét jelentékenyen emelheti, de azt teljesen meg is semmisítheti. Mint-hogy 10 m.-mázsánál kevesebbet erjesztetni nem igen lehet, nálunk az erjesztést a dohány-beváltó hivatalok eszközlik deczember, január és február hónapokban. Az erjedés a kazlak szétrakása, nagyobb-

bitása vagy kisebbitése által szabályoztatik, míg végre a dohány nem melepszik meg többé, s így pihen körülbelül májusig, a mikor épen úgy mint az új-bor, új, de jóval szelidebb *utóerjedésen* megy keresztül.

Az erjedésnél származott ammoniák a dohány jóságára észrevehető befolyást nem gyakorol; közvetve azonban, a dohányban kötve tartott nicotint égés közben szabaddá tévén, a dohánnyt erősebbé teszi.

Az első évben, sőt néha a második és harmadikban is a dohány mininkább javúl. Később lassan ugyan, de mindinkább elveszti jó tulajdonságait, s a 8—10 éves dohányok vagy szivarok, kivált ha nagy halomban vagy nedves helyen állottak, korántsem igazolják a hozzájuk általánosan fűzött várakozást, mert rendszeren rosszul égnek, izetlenek és erejüket legtöbbször elvesztették.

Ha a dohánnyt az erjedés alatt magasabb fokra engedték felmelegedni, akkor barnább — havannabarna —, ellenkező esetben világosabb színű lesz. A pipadohánnyt erősen kierjeszteni nem tanácsos; 28—30° R.-nál szét kell dobni a kazalt, hogy lehülhessen, mikor is a levelen a vöröses szín lesz túlnyomó, melyet a szivarnál ugyan nem keresünk, de a mely a pipadohánynak igen tetszetős kinézést kölcsönöz.

6. *A fűzés idejéről, a szárításról* stb. részletesen megemlékezni, kissé nagyon is messze vezetne; csak annyit szabadjon megjegyezni, hogy a magyar dohány kellemetlen törékenységet (rugalmassága hiányát), s csekély vízfelszívó képességét, legnagyobb valószínűséggel, az okszerűtlen szárítás és a szedés idejének helytelen megválasztása okozzák.

Miután így a dohány minőségére befolyást gyakorló tényezőket kellően méltányoltuk, magamagát veti fel a kérdés: van-e remény, hogy a közel jövőben a magyar dohány az említett színvonalra emelkedjék? Sajnos, hogy e kérdésre azt kell válaszolnom, hogy *igen kevés*. E válasznak határozottságából meggyőződhetik a t. olvasó, hogy dohányunk jövőjére nézve épen nem táplállok vérmes reményeket.

Legyen szabad állításom „miért“-jét kifejteni.

Egy részről teljesen meg vagyok győződve, hogy amint a csombordi rizling, a rajnai kabinet-bort megverte, legyőzné a magyar dohány a pfalci, hollandi, sőt részben az amerikai és a török dohánnyt is; de más részről nem fogja legyőzni, mert ezt a dohánytermelésnek csakis okszerű, mondhatnám tudományos üzése által lehetne elérni, s erre a közel jövőben számítani alig lehet. Mai nap dohánytermelésünk olyan kezek között van, melyek között felvirágzását reményleni, évtizedek múlva is méréz feltevés volna.

Ki termeszt dohányt Magyarországon?

1. az egészen kis birtokos, kinek tudományos műveltsége sokkal alacsonyabb fokon áll, hogy sem könnyű szerrel okszerű kezelésre birható volna, még akkor sem, ha azt tételezzük fel róla, hogy hajlandó volna a tanulásra. 2. a nagy birtokos, a ki azonban nem bízta képzett gazdatisztekre a dohánytermelést, hanem az úgy nevezett dohány-kertészekre (kukásokra), kik az uraság földjén legtöbbször minden felügyelet nélkül termelik a dohányt, s a beváltás árán az urasággal megosztóznak. 3. a maguk számára termelők, kik azonban, minthogy csakis saját fogyasztásukra termelhetnek, e helyen figyelmen kívül hagyandók.

Így tehát a dohánytermelés oly egyénekre van bízva, kik úgy dolgoznak amint apáiktól látták; s tudva, hogy a dohánykertészek nálunk általában a legelhanyagoltabb néposztály, könnyen belátható, hogy ezektől a dohánytermelés felvirágzását várni nagyon is merész kívánság volna.

A dohánytermelés felvirágzásának egy másik akadályja, az általános *tökehiány*. Majdnem mindenütt hiányoznak a szárító színek. Ez pedig épen nem közönyös dolog; mert nemcsak az a következménye, hogy az eresz alatt vagy épen a napon szárított dohány nem egyenletes színű, de az is, hogy az ily módon kezelt dohánynak nincs meg az a bizonyos szívós hajlékonysága, melyet a szivarborítéktól a dohánygyár követel. Az ilyen napon száradt levél úgy összeszárad, hogy újjaink között könnyű szerrel burnót finomságúvá dörzsölhető; míg a jól száradt dohány a kézben összeszorítva, ismét kirúgja magát s előbbeni alakját többé-kevésbé visszanyeri. A napon szárított dohány, ha beáztatjuk, szétmállik, a helyett hogy szívós, børszerű sima szeleteket adna. Így, még ha különben jó volna is, szivarborítéknak nem lehet alkalmazni, annál kevésbé, mert az ilyen levéllel borított szivar boritéka pár napig a zsebben hordva lepattogzik s a szivar használhatatlanná lesz.

A dohánytermelésnek kétségkívül nagy akadályára van, hogy a beváltáshoz nem alkalmaztatnak mindig oly szakavatott egyének, kik a dohányt lelkiismeretesen meg tudnák vagy akarnák bírálni. Ennek azután szintén rossz következményei vannak és pedig azért, mert a kellő önbizalommal nem bíró beváltó nem igen meri kiadni az első minőségű dohányért járó díjat, még ha a dohány megérdemlé is. Tapasztalatból nem tudom ugyan, de egészen szavahihető egyénektől hallottam, hogy az első díjat évekig sem adja ki a kormány, hogy ez csak csalétek gyanánt szerepel, a nélkül, hogy megkapni lehetne. Ennek az eljárásnak azután ismét két rossz oldala van:

a) hogy a termelő sokkal jövedelmezőbbnek tartja, ha nem a

termelt dohány jó minőségére, hanem annak nagyobb mennyiségére törekszik.

b) hogy a dohány javát kéz alatt eladja, 3—4-szeres áron. Hogy a dohány-csempészet mekkora mértéket öltött, legjobban mutatja a statisztika, mely szerint az október-márcziusi félévben sok ezer mázsával kevesebb dohány fogy el a trafikákból mint az aprilszeptemberi félévben. Ez azután, eltekintve a demoralisatiótól, nemcsak azért káros a kormányra, mert jövedelme csonkíttatik, de azért is, mert a kézalatt vevő a javadohányt válogatja, s a kormány a monopolium elvénél fogva a legrosszabb maradékot is kénytelen beváltani.

Végül van egy megrögzött hibánk, a melyről egy század keserves csalódásai sem birtak bennünket leszoktatni: ez a *csalni akarás*.

Deyák József már 1820-ban Pesten megjelent „Gyökeres Rendszabások a Dohánynak termesztéséről stb.“ című munkájában, sőt a „Dohány-termesztésről szóló rövid oktatás“ már 1790-ben érelyesen kikel a csalások ellen. S ma sincs máskép. A termelő, a helyett hogy a leveleket lelkiismeretesen szortirozná, arra törekszik, miképen takarhassa el kisebb, éretlen vagy szakadozott leveleit a szebbek alá, s ebben azután művész. Ez által csalni akar, persze hogy első sorban magamagát csalja meg, mert a beváltó is résen áll, s ha a csalni akarásról meggyőződött, nem szakíthat magának időt, hogy annyi csomót megannyiszor megvizsgáljon, miért is, csakhogy ne csalódjék, sokkal alacsonyabban taksál, mint a dohány látszólag megérdemli.

Ez a csalás tette tönkre jó részben a magyar dohány külföldi hírnevét. Az első jóhiszemű vevők felszólalásának épen nem lévén eredménye, a külföldi gyáros nagyon is meggondolja, míg magyar dohány-termelővel alkuba ereszkedik.

Még több okot is lehetne felsorolni; de a felhozottak a magyar dohánynak legsötétebb árnyoldalai. Ha ezeket sikerülne a kellő világításba helyezni, a többi magától is elenyészne.

Hogy mit kellene ezek ellenében tenni, az a főnebbiekből könnyen kivehető. A többire nézve pedig az állam és a tehetősebb dohánytermelők által felállítandó „minta-dohány-ültetvények“, melyekben szakavatott egyének felügyelete alatt, magasabb napszámber mellett a környék kisebb termelőit be lehetne tanítani a dohány okszerű művelésére. Ez esetben azonban, kivált az első években, a kormány se legyen fukar az első díjjal. Így, vállalva működve, a rózsás álmak pár évtized alatt talán megvalósulhatnak. Adja Isten.

KOSUTÁNY TAMÁS,

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.